

Programska Načela

1. Vladavina prava, pravna država i pravosuđe

Županijska neovisna lista zalagat će se za vladavinu prava, pravnu državu i neovisno pravosuđe. Vladavinom prava stvorili bismo pretpostavke za pravdu, pravičnost i zaštitu ljudskog dostojanstva kao najviših vrijednosti naše zajednice. Vladavina prava je preduvjet i temelj za provedbu potrebnih reformi u mnogim oblastima (obrazovanje, zdravstvo, javna uprava) naše zajednice .

Vladavina prava je potrebna našem društvu i nužna za našu ukupnu kvalitetu života te ujedno najvažniji uvjet za ostvarivanja interesa i razvoja pojedinaca, obitelji i naše zajednice. Kako bi se što prije dostigla i uspostavila vladavina prava potrebna je i promjena svake osobe o potrebi poštivanja načela zakonitosti i odgovornosti prema vlastitoj zajednici.

U Hercegbosanskoj županiji svi moramo biti jednaki pred zakonom, a preduvjet je neselektivna i bez odlaganja primjena propisa. Neovisan i odgovoran pravosudni sustav cilj je koji želimo ostvariti. Sudbena vlast i suci moraju biti neovisni, nepristrani, odgovorni i stručni. Suci ne smiju pogodovati bilo kome, trebaju donositi odluke lišeni osobne sklonosti te svoju sudačku dužnost obavljati bez utjecaja i straha od bilo koga. Pravna država je osnovni preduvjet, a istovremeno i oslonac svake demokratske vlasti. Temeljni društveni i politički zadatak pravne države sastoji u tome da osigura pravnu sigurnost sa ciljem funkcionalnog održavanja ustavnopravnog poretka, unutarnje sigurnosti i osiguranja temeljnih vrijednosti demokratskog poretka, sloboda i prava građana.

2. Borba protiv kriminala i korupcije

Županijska neovisna lista davat će potporu borbi protiv kriminala i korupcije jer društveni i politički napredak u Bosni i Hercegovini, pa i Hercegbosanskoj županiji, uvelike ovisi od efikasnosti institucija zaduženih za kontrolu ovih negativnih pojava u zajednici jer su isti prijetnja institucijama i vladavini prava. Sprječavanje izbornih krađa je u samom vrhu naših prioriteta jer samo provedbom fer i poštenih izbora bit ćemo u mogućnosti da dobijemo vlast koja će služiti građanima, a ne umišljenim vođama. Tijesna veza korupcije s političkom moći i vlašću, nedostatak morala i poštenja pojedinih nositelja javnih dužnosti, sve izraženiji strah građana, udruga i predstavnika medija, da će biti sankcionirani ako ukažu na korupciju, dovela nas je u stanje da su institucije blokirane u svom djelovanju od strane tih „moćnika“ i njihovih poslušnika, čiji

pogubni utjecaj ulazi u sve pore društvenog, gospodarskog i političkog života u našoj zajednici.

Takvo djelovanje korupcije blokira uspostavu poduzetništva i pozitivne poduzetničke klime, rastače moral i poštenje, urušava temeljne ljudske vrijednosti i vodi nas sve dalje u siromaštvo, uz doživljaj da se ništa ne isplati raditi ako radiš pošteno. Takva atmosfera izravno potiče mlade i obrazovane ljude na iseljavanje i bijeg iz zemlje čega smo i svjedoci.

U tim našim nastojanjima težit ćemo jačanju kapaciteta tijela otkrivanja i gonjenja sa naglaskom na neovisnost i profesionalizaciju policije, tužiteljstva i pravosuđa.

Osigurat ćemo materijalne, kadrovske i financijske pretpostavke za rad ovih institucija kako bi kao zajednica bili što efikasniji u borbi protiv kriminala, posebno organiziranog i korupcije.

Slobodni, poštenu i demokratski izbori su temeljni preduvjet valjanog izražavanja volje naroda kroz dodjelu mandata svojim predstavnicima kako bi obavljali javnu vlast u ime naroda i za narod. Veliki značaj na vraćanje povjerenja, pomirenje i uspostave zajedništva imali bi slobodni, demokratski i poštenu izbori u našem podijeljenom društvu u kojem vlada veliko nepovjerenje u institucije vlasti. Bez slobodnih, poštenih i demokratskih izbora ne može biti legitimnog obrazovanja zakonodavne i izvršne vlasti koji bi u ime građana koji ih biraju trebali uspostaviti vlast. Pravedno stjecanje vlasti na slobodnim izborima, u podijeljenom društvu bilo bi značajan čimbenik za poistovjećivanje građana sa svojom zajednicom, ali i čimbenik pretvaranja podijeljenog društva u složnu i aktivnu zajednicu.

3. Jedinostvenost i dostojanstvo svake osobe

Županijska neovisna lista promiče dostojanstvo i jedinostvenost svake ljudske osobe i uvažava različitost mišljenja.

Osoba je nositelj istinskih promjena u društvu, razborita, stručna, poštena. Ona je prevaga u razvoju demokratskog društva. Svaka osoba svojim intelektualnim, etičkim i duhovnim resursima obogaćuje stranku i društvo.

Osobe su rođene slobodne i jednake, sa dostojanstvom i pravima. Potpuno i dosljedno poštovanje svake ljudske osobe kao vrhunske vrijednosti, bez obzira na spol, boju kože, naciju, jezik, religiju, svjetonazor, društveni položaj i politički izbor, prva je pretpostavka svake stvarne demokracije te svake poštenu politike. Ljudska je osoba najviša vrijednost. Društvo mora poštovati istinsko dobro čovjeka, svih svojih članova, a čovjek pojedinac zajedničko dobro društva kojeg je dio.

4. Istinitost, otvorenost i sudjelovanje

Županijska neovisna lista je otvorena prema svim ljudima i idejama koje pridonose blagostanju, stabilnosti i prosperitetu naše kraja.

Osobe okupljene oko Županijske neovisne liste ne stvaraju interesne klanove, ne sektaše, samokritički i kritički argumentirano iznose prijedloge i programe, ne libe se slobodno izreći svoja mišljenja i stavove, ali su istodobno spremne prihvatiti zajednički stav većine. U svom djelovanju želimo čuti mišljenje građana jer poštene i dobronamjerni građani znaju što im je potrebno i što je ispravno. Na taj način ćemo spoznati na vrijeme potrebe građana i za iste zajednički tražiti rješenja. Uvest ćemo veće sudjelovanje građana u pripremu i donošenje propisa ili odluka. Vjerujemo da politički neopterećeni ljudi imaju uglavnom bolja rješenja od političara, lobija i drugih osoba na različitim položajima. Nećemo otkrivati toplu vodu, učiti ćemo iz pogrešaka i iskustava drugih jer rješenja postoje i djeluju na drugim prostorima niz godina ili desetljeća, samo ćemo ih prilagoditi našoj situaciji i ako je moguće poboljšati ih. Informirat ćemo građane o svim aktivnostima na jednostavan i razumljiv način.

5. Pomirenje

Županijska neovisna lista sudjeluje u stvaranju pomirenja i slobode u društvu, bez ideološke isključivosti i mržnje.

Duboka polarizacija društva, ekonomsko osiromašenje, neetična djelovanja pojedinaca ugrožavaju napredak društva i razaraju međuljudske odnose i onemogućuju razumno rješenje političkih, ekonomskih, klijentelističkih sukoba. Beperspektivnost odvodi mlade iz zemlje, iza sebe ostavlja pustoš i prostor za porast agresivnosti, jačanje fundamentalizma i razaranje samopouzdanja. Od svakog se od nas, bez obzira na različita gledišta, zahtijeva da osobno i zajednički iziđemo iz začaranog kruga samorazarajuće mržnje i partikularnih interesa.

6. Antitotalitarizam

Županijska neovisna lista potiče antitotalitaristička načela.

Naša budućnost ne smije biti opterećena lijevim ili desnim fašizmom, fundamentalizmom, provokacijom onih koji su ideolozi podjela. Gajimo međusobno istinoljubivost i ne sjedajmo za stol podjela, ocrnjivanja, klevetanja bez obzira kolika nam „argumentacija“ bila razumna i logična. Nadići gorke i mučne podjele znači imati

neki viši cilj kako bismo se izvukli iz politički zatrovane kaljuže. Za postizanje bilo kakvog plemenitog cilja nužno je sa sebe stresti sve ono što nas odvodi od temeljne niti vodilje koje nas ujedinjuje i pokreće na istinske promjene. Te promjene se moraju dogoditi prije svega u nama, kako se ne bi inicijativa u „bitci dobra“, izrodila u politikantstvo, iza kojeg slijede nova razočarenja. Istine, ma kakva ona bila, ne moramo se bojati. Rane i traume treba liječiti, istinu ne treba prešutjeti.

7. Depolitizacija institucija

Županijska neovisna lista prihvaća depolitizaciju županijskih institucija na temelju univerzalnih etičkih načela i stručne kompetentnosti i odgovornosti kako bi se osigurala efikasna i profesionalna javna služba. Samo odgovorna i profesionalna javna uprava, u kojoj je prisutna svijest i potreba prvenstva općeg nad pojedinačnim ili grupnim interesom, može biti kvalitetan servis koji uživa povjerenje građana.

Županijska neovisna lista ukoliko želi biti efikasna mora razbijati uskogrudne političke okvire kako bi institucije bile efikasne i vrjednovane na temelju kriterija i rezultata. Politika mora stvoriti ambijent lišen utjecaja interesnih lobija te ohrabrivati institucije da štite i promoviraju javne interese kroz rad svakog službenika. Nedopustivo je da na poslu kojega savjesno obavljaju često moraju, iz straha za vlastitu egzistenciju, „šutjeti“ na nestručne i loše odluke. Nužno je izdići zajednički interes iznad ideologije stranačke podobnosti i uhljebljenja. Uvest ćemo osobnu odgovornost za svakog pojedinca u provedbi upravnih postupaka za sve javne usluge bilo da se uspješni nagrade, a neuspješni sankcioniraju. Kadrovska politika u županijskim institucijama počivat će na natječaju s vrlo malim utjecajem intervju na izbor, a izbor će se vršiti temeljem stručnih kompetencija. Insistirati ćemo na znanju, a ne stranačkim, rodbinskim ili bilo kakvim vezama kojima pojedinac neopravdano zauzima određene pozicije u zajednici.

8. Zajedništvo

Županijska neovisna lista njeguje duh zajedništva, povjerava dužnost osobama izvan svojih redova, onima koji posjeduju političku zrelost, kompetentnost u donošenju odluka, etičnost i odvažnost u radu za opće dobro.

Političke zablude, razdori i lomovi su činjenice kojima smo dugo ratovali, ali unatoč svemu ne smijemo odustati, veličanstvena pobjeda za slobodu, odlučnost u obrambenom Domovinskom ratu bio je „put izlaska“ na kojem nas nitko nije mogao

zaustaviti! Tada se nije moglo osloniti na naše međusobne podjele. Ugasimo mržnju i neprijateljstva! Obnovimo dijalog i zajedništvo kako bismo imali zajedničku budućnost! Nije trenutak za podjele već zajedno trebamo tražiti rješenja. Ne smije biti značajnijih političkih prepreka da se prihvate stavovi i drugih stranaka ukoliko imaju prijedloge koji mogu imati pozitivan utjecaj na dostojanstven život i rad ljudi u našoj zajednici.

9. Identitet

Županijska neovisna lista promiče europske integracijske procese zalažući se za očuvanje europskih tradicionalnih vrijednosti: slobode, demokracije, socijalne pravde, poštujući nacionalni, vjerski i kulturni identitet.

Vizija življenja na našim prostorima je ostvariva kroz uvažavanje kulturne, religijske i nacionalne različitosti, dobar, čestit i kompetentan čovjek ne može biti ugroza bilo čijoj budućnosti. Nažalost, svjedoci smo da na ovim bosansko-hercegovačkim prostorima predugo dominiraju patološke podjele. Teško se oteti dojmu da su ne mali broj na bosansko-hercegovačkoj političkoj sceni na tome izgradili svoju „političku karijeru“. Unatoč tim i takvim političkim spletkama, na njih ne smijemo nasjedati, one razaraju našu osobnu i zajedničku egzistenciju.

Zalagat ćemo se da u punom obujmu zažive tolerancija i dijalog neophodne pretpostavke koje će omogućiti da svaka osoba očuva i razvije svoj identitet, a što će omogućiti da nacionalna, vjerska i kulturna različitost ne bude izvor podjela već bogatstvo za našu zajednicu.

10. Vrijednosti

Županijska neovisna lista stavom, karakterom i djelima potvrđuje bitnost kulturno-etičkih vrijednosti u izgradnji društva te čuva dostojanstvo svih sudionika Domovinskog rata.

Ne postoji interes viši od poštivanja ljudskih prava i ne postoji razlog zbog kojega bi se ljudska prava mogla kršiti i ograničavati.

Stranačka svekolika „privatizacija državne imovine“ u Bosni i Hercegovini, pravna nesigurnost, unosna politička trgovina stranaka mandatima da se domognu političke moći i vlasti, sustavno je degradirala plemenitost političke misije koja bi po naravi trebala biti u službi građana.

Demagogija se udomaćila kao normalna politička vještina, širi se putem medija i metastazirala je u svim sferama društva. Zato su osobna vjerodostojnost, te prihvaćanje osobne i zajedničke odgovornosti i za nečinjenje, znak ljudske i političke zrelosti.

11. Održiv razvoj

Županijska neovisna lista zagovara ekonomiju održivog razvoja, solidarnosti, društvene pravednosti i socijalne osjetljivosti.

Zalažemo se za ekonomski razvoj na održiv način davanjem prioriteta zelenoj ekonomiji i poticanju razvoja malih i srednjih poduzeća uz privlačenje investitora u Županiju koji slijede i posjeduju ovakav interes i kapacitet.

Nesumnjivi potencijal Hercegbosanske županije nalazi se u prvom redu u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji, zatim šumarstvu i drvenoj industriji, energetici i turizmu. Proizvodnja na zdrav i siguran način uz pun angažman na izgradnji kapaciteta prehrambene i drvne industrije umjesto proizvodnje sirovina predstavlja temelj našeg djelovanja.

Mi smo odgovorni ne samo za sebe i za naše sugrađane, već i za opstanak cijelog čovječanstva. Zato je naša dužnost prihvatiti takve političke i gospodarske odluke koje će danas osigurati očuvanje prirodnih resursa i okoliša za život budućih generacija.

Mi ćemo djelovati na principu održivosti, a to zahtijeva da donosimo odluke koje će zadovoljiti naše sadašnje potrebe bez smanjenja buduće perspektive razvoja.

Omogućit ćemo protok znanja i kapitala iz inozemstva i uložiti napor za smanjenje iseljavanja aktivne radne snage posebice obrazovanih i mladih.

Korištenje prirodnih resursa ne smije umanjivati obnovljive kapacitete prirode. Priroda je dana čovjeku na upravljanje, stoga poštujemo, zaštitimo i poduzimajmo mjere za čistu okolinu i ublažavanje klimatskih promjena. Svijest o zaštiti prirode mora postati dio naše domoljubne i ljudske svijesti i odgovornog djelovanja. Poticat ćemo i usmjeravati takav društveni razvoj koji pruža dugoročne povoljne uvjete za čovjeka i prirodu te očuvanje bioraznolikosti.

Nastojat ćemo smanjiti zagađenje okoliša, održivim korištenjem prirodnih resursa, smanjenjem potrošnje energije i povećanjem korištenja obnovljivih izvora energije za obnovu prirodne ravnoteže.

Omogućit ćemo mladima sa različitim vještinama da se međusobno povezuju i poticati ćemo njihove poslovne ideje. Financirati ćemo pokretanje projekata s inovativnim idejama mladih ljudi što će donijeti dodanu vrijednost zajednici i njihov ostanak na našem području. Mladim ljudima i njihovim obiteljima omogućit ćemo lakše rješavanje prve stambene jedinice. Obrazovanje i gospodarstvo moraju biti međusobno povezani. Zalažemo se za socijalno pravedno društvo u kome sve osobe uživaju jednaka prava i imaju jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih potencijala. Svi građani Hercegbosanske županije moraju imati jednake mogućnosti za obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, a najosjetljiviji dijelovi stanovništva moraju dobiti odgovarajuću potporu koja će im omogućiti život dostojan čovjeka. Protiv smo svakog iskorištavanja radne snage, ugrožavanju prava radnika i rada na crno. Smatramo da svako ima pravo da bude odgovarajuće plaćen za svoj rad. Protiv smo podjela u društva gdje pojedinci imaju previše, a većina nedovoljno za život.

Zar je slučajno da se do danas nisu umrežili građani koji žive u Hercegbosanskoj županiji sa iseljenim? Koliko samo bogatstva znanja i etičkog potencijala leži u ljudima koji osjećaju duboku povezanost sa svojim zavičajem! Taj besplatan i dostupan narodni kapital stoji neiskorišten. Često ćemo čuti kako nema ljudi, to nije istina? Ljudi postoje, ali radi mnogih zloraba nemaju povjerenje u vladajuće političke elite. U čije „političke ruke“ mogu staviti svoje znanje, iskustvo, iskrenu želju da konkretno realiziraju neki projekt, a da ne će biti obeščašćeni u svojim nastojanjima? Takvi su nenametljivi, samozatajni, nemaju vremena za kavanske priče i ogovaranja, ali tu su i treba ih otkriti i stupiti u dijalog. Mogućom sinergijom znanja i iskustva zasigurno ne bi bili zapušteni naši prirodni resursi: obradive površine i ekološka tla, rezerve vode, pašnjaci, šume.... Nakon propuštenih prilika i dalje mladim naraštajima nemamo što ponuditi, dapače, neprestano tražimo izgovor da je politički sustav u Bosni i Hercegovini u stalnom kaosu, što je i istina. Na našim prostorima se može živjeti dostojanstveno, ali treba ponuditi okvir za budućnost. Ljudi koji znaju kako i koji vole svoju zemlju – moraju je i voditi!

Inicijatori promjena vjeruju da iz „duha“ ovih načela to je moguće!

Istina, to je radikalni iskorak i iznimno zahtjevna nova tranzicija na etičkim načelima, ključna bitka za opstanak i za život dostojan čovjeka.

12. Mir, stabilnost, prosperitet

Županijska neovisna lista promovira stabilnost i prosperitet, zalaže se za jačanje preventivnih načina obrane, štiti mir, međusobno povjerenje na zasadima europsko-humanističkih-civilizacijskih vrijednosti.

S obzirom na suvremena politička previranja u BiH i krizna žarišta, po tom pitanju mi možemo učiniti malo, ali možemo biti čvrsta karika u lancu da na našem prostoru bude stabilna demokracija, da se gospodarstvo razvija na prirodnim resursima. Zašto glasno ne viknuti, kako smo svjedoci političke marginalizacije prostora Hercegbosanske županije od svih onih koji nas okružuju, možemo slobodno reći da smo u tom pogledu do sada bili jednako daleko i Mostaru, i Sarajevu i Banja Luci, kao i ostalima.

Sinergija prirodnog prostora i briga oko održivog razvoja s ljudima s vizijom, socijalno osjetljivima, ljudima s političkim karakterom i odgovornosti, mladima, svim ljudima dobre volje, osigurat ćemo veću sigurnost, prosperitet i mir.

Županijska neovisna lista svoju misiju, smisao, opravdanje, ostvaruje strpljivim i odvažnim djelovanjem i vjerodostojnošću.

Livno, travanj 2018.